

HAL
open science

ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК ПРАВОПРИПИНЯЮЧИЙ ЮРИДИЧНИЙ ФАКТ У ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНІЙ СФЕРІ

Anatoliy Kostruba

► **To cite this version:**

Anatoliy Kostruba. ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК ПРАВОПРИПИНЯЮЧИЙ ЮРИДИЧНИЙ ФАКТ У ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНІЙ СФЕРІ. Підприємництво, господарство і право, 2012, 2, pp.91-96. <10.5281/zenodo.3632138>. <hal-02461898>

HAL Id: hal-02461898

<https://hal.science/hal-02461898v1>

Submitted on 7 Feb 2020

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

HAL Authorization

ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК ПРАВОПРИПИНЯЮЧИЙ ЮРИДИЧНИЙ ФАКТ У ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНІЙ СФЕРІ

Анатолій Коструба,

*канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри цивільного і трудового права
Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського*

У статті аналізується питання виконання зобов'язання як правоприпиняючого юридичного факту, досліджується природа виконання зобов'язання з точки зору юридичних фактів і умов їх настання.

Ключові слова: зобов'язання, виконання зобов'язань, юридичний факт, правоприпиняючий юридичний факт, правоприпинення.

Питання виконання зобов'язання посідає центральне місце у зобов'язальному праві України. Основною метою регулювання зобов'язальних відносин є створення всіх необхідних правових і організаційних механізмів для виконання зобов'язань.

Виконання зобов'язання – ідеальна підстава його припинення. Іншими словами, зобов'язання для того і встановлюється, щоб бути згодом виконаним [1, с. 374]. Виконання зобов'язання полягає в здійсненні кредитором і боржником дій, які є змістом їх прав і обов'язків [2, с. 7]. Виконанням зобов'язань досягається їх мета – задоволення прав і інтересів кредиторів, а належним виконанням зобов'язання припиняється [3, с. 16]. Разом із тим більш глибокого вивчення потребує виконання зобов'язань як правоприпиняючий юридичний факт, оскільки з цього боку наведена підстава припинення зобов'язань залишається недостатньо дослідженою.

Виконання зобов'язання як юридичний факт привертає увагу дослідників у зв'язку із своєю природою. Адже особливістю виконання зобов'язання як правоприпиняючого юридичного факту є те, що сторони, вчиняючи всі необхідні для задоволення своїх інтересів дії, повністю виконують визначені змістом зобов'язання права й обов'язки, у зв'язку з чим досягають поставленої мети. Разом із тим, на відміну від таких підстав припинення зобов'язань, як одностороння відмова від зобов'язання або неможливість виконання, саме виконання визначає природність початку та закінчення зобов'язання при досягненні мети його існування. Саме ця особливість дозволяє вести мову про виконання зобов'язання як ідеальну та специфічну підставу припинення зобов'язальних правовідносин.

Науковою базою дослідження є праці таких учених-юристів, як Ч. Азімов, І. Бровченко, В. Вітрянський, А. Власова, С. Крашенінніков, Н. Кузнецова, О. Ломідзе, І. Утехін, Я. Шевченко та ін.

Метою цієї статті є визначення особливостей виконання зобов'язання як правоприпиняючого юридичного факту, умов існування та наслідків, до яких призводить належне виконання зобов'язань.

Як правило, в юридичній літературі виконання зобов'язання розуміють саме як належне виконання. Виконання визнається проведеним належним чином у випадку дотримання п'яти основних вимог: належний предмет виконання; належний суб'єкт виконання; належний строк виконання; належне місце виконання зобов'язання; належний спосіб виконання. Ці вимоги одночасно є й умовами настання правоприпиняючого юридичного факту та його юридичної здатності породжувати наслідки.

Належний предмет виконання (статті 610, 620, 622 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України) [4, с. 32]. Оскільки предметом виконання є певні матеріальні або духовні блага, у зв'язку із створенням або передачею яких було встановлене зобов'язання [1, с. 379] юридичний акт має стосуватися саме цього предмета, і саме цей предмет має задовольняти інтерес сторони зобов'язання. Якщо предмет є індивідуально визначеним, то боржник має надати саме цей предмет (послугу чи окрему річ) і надати їх згідно із зобов'язанням повністю чи частково [1, с. 379]. Юридичний факт належного виконання має місце тоді, коли кредитор отримав предмет, який був визначений зобов'язанням, у зв'язку з чим задовольнив свої інтереси. Визначальним у даному випадку є не задоволення інтересу, а отримання предмета, визначеного зобов'язанням. Кредитор на момент отримання предмета може і втратити інтерес до нього й у зв'язку з цим не задовольнити свої потреби. В такому випадку має діяти презумпція повного задоволення, оскільки (якщо зобов'язання відповідатиме всім вимогам) підстав для односторонньої відмови від нього не буде, у зв'язку з чим воно має задовольнити інтерес кредитора, який мав місце на

момент укладення зобов'язання. В іншому випадку втрачається суть зобов'язання та його мета – задоволення інтересів і немає потреби в його укладенні. Таким чином, якщо сторони виявили бажання до вступу в зобов'язання, то його належне виконання, зокрема щодо належного предмета, має в повному обсязі задовольнити потреби обох сторін.

Належний суб'єкт виконання (статті 527, 528 ЦК України) [4, с. 32]. Дія, визначена як зобов'язання, має здійснюватися визначеною цим зобов'язанням особою. Зазначена обставина додає дії як форми юридичного факту індивідуальності. Дві однакові дії в однакових умовах, які є ідентичними з точки зору права можуть не породжувати однакового результату. Якщо одна з дій відповідає зобов'язанню та здійснюється в його межах, а інша вчинюється поза ним, то, відповідно, перша матиме наслідок у вигляді зміни зобов'язального правовідношення, а друга може не мати наслідку взагалі або породжувати його тільки для особи, яка вчинила цю дію.

На відміну від норми права, яка передбачає модель поведінки, не встановлюючи точно особу, яка має здійснити певні дії (її ім'я, найменування тощо), зобов'язання є більш конкретним і встановлює модель поведінки конкретної особи. Саме поведінка цієї конкретно визначеної в зобов'язанні особи породжує юридичні наслідки, визначені в зобов'язанні чи передбачені нормами права. Іншими словами, в законі суб'єкт, з дією якого пов'язаний правовий наслідок, визначається як певна особа, яка за умови здійснення реальних дій, що збігаються з моделлю поведінки, матеріалізує цю модель. Процес матеріалізації та відповідно індивідуалізації починається з моменту поєднання дій особи й їх правових моделей, закріплених у нормі права. У зобов'язанні, зокрема в договірному, індивідуалізація суб'єкта починається з моменту оформлення такого зобов'язання належним чином.

Виконання зобов'язання є належним в аспекті суб'єкта виконання, якщо зобов'язання передбачає або не забороняє його виконання іншими особами. Зокрема, договірне зобов'язання підряду може не обмежувати право підрядника на залучення до виконання робіт інших осіб (субпідрядників), залишаючись відповідальним перед замовником за результат їх роботи. У цьому разі підрядник виступає перед замовником як генеральний підрядник, а перед субпідрядником – як замовник (ч. 1 ст. 838 ЦК України). У зазначеній ситуації, хоча договір підряду укладений з конкретним підрядником, зобов'язання або його частина виконуються субпідрядником, але за основним договором вважається, що це виконання є виконанням не субпідрядника, а підрядника. У зв'язку з цим і юридичні наслідки настають для підрядника за основним договором підряду.

Договором або законом може бути передбачена можливість виконання зобов'язання іншою особою, що не впливає на належність його вико-

нання, а також можливість замінити кредитору у зобов'язанні. Так, ч. 1 ст. 512 ЦК України встановлює чотири конкретні підстави, внаслідок яких кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою:

- передання кредитором своїх прав іншій особі за правочином (відступлення вимоги);
- правонаступництво;
- виконання обов'язку боржника поручителем або заставодавцем (майновим поручителем);
- виконання обов'язку боржника третьою особою.

У даному випадку йдеться про універсальне правонаступництво, за яким передаються все майно, права й обов'язки. Підставою виникнення універсального правонаступництва юридичної особи є виключно її реорганізація, за якої до правонаступника переходить весь обсяг прав та обов'язків первісного суб'єкта (оскільки останній припинив своє існування). Універсальне правонаступництво для фізичної особи настає внаслідок спадкування за заповітом або законом, оскільки спадкуванням, як встановлено ч. 1 ст. 1216 ЦК України, є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). Передання кредитором своїх прав іншій особі за правочином у вигляді відступлення вимоги (*cessio*) як спосіб заміни кредитора у зобов'язанні відомий ще Римському праву [5, с. 7–8]. У ЦК України він врегульований статтями 514–519. Заміна кредитора у такому зобов'язанні здійснюється без згоди боржника, якщо інше не встановлено договором або законом (ч. 1 ст. 516 ЦК України).

Частиною 2 ст. 556 ЦК України передбачено, що до поручителя, який виконав зобов'язання, забезпечене порукою, переходять усі права кредитора у цьому зобов'язанні, у тому числі й ті, що забезпечували його виконання. Що стосується переходу прав кредитора до заставодавця, який виконав зобов'язання, забезпечене заставою, то ні ЦК України, ні Закон України «Про заставу» такого переходу цілком обґрунтовано не передбачають, оскільки виконання зобов'язання заставодавцем-боржником є підставою його припинення (ч. 1 ст. 599 ЦК України) [5, с. 9], у зв'язку з чим є самостійним правоприпиняючим юридичним фактом та одночасно підставою для виникнення нового зобов'язання регресного характеру.

Виконання зобов'язання третьою особою можливе двома шляхами: виконання обов'язку боржника без заміни осіб у зобов'язанні (ч. 1 ст. 528 ЦК України); виконання обов'язку боржника із заміною осіб у зобов'язанні (ч. 3 ст. 528 ЦК України). Істотна різниця є в підставах виконання. У першому випадку виконання обов'язку боржника іншою особою здійснюється не тільки з його згоди, а й унаслідок існування певних юридичних зв'язків між боржником і безпосереднім виконавцем зобов'язання. Наприклад, відноси-

ни, що ґрунтуються на договорі доручення. У цій конструкції третя особа підкоряється вказівкам боржника виконати зобов'язання на підставі тих правовідносин, в яких вона перебуває з боржником, а це можуть бути як цивільно-правові (зокрема, договірні), так й інші правовідносини. У другому випадку виконання зобов'язання здійснюється без згоди боржника, про що зазначається у ч. 3 ст. 528 ЦК України. Втім це не означає, що між боржником і виконавцем взагалі не може існувати юридичних зв'язків. Оскільки додатковою підставою виконання обов'язку боржника із заміною осіб у зобов'язаннях є небезпека втратити право на майно боржника (право оренди, право застави тощо), у літературі зазначається, що можливість виконати зобов'язання боржника надається особі, яка має речові права на його майно [6, с. 128–129].

Заміна боржника у зобов'язанні можлива лише за згодою кредитора (ст. 520 ЦК України) та лише шляхом переведення боргу [5, с. 10]. Вимога щодо особистого виконання обов'язку боржником є безумовною в зобов'язаннях особистого характеру, проте передоручення виконання допустиме в багатьох зобов'язаннях [7, с. 22].

Належний строк виконання (статті 530, 531 ЦК України) [4, с. 32]. Строк виконання є однією з форм часового виміру права. В такому сенсі часовий вимір щодо права може виступати як хронологічна (послідовність дій, моментів у часі) і хронометрична (строковість подій) характеристика. Часова характеристика правової фіксації дій і подій дійсності є такою ж важливою, як і просторовий її вимір [8, с. 8]. Строк виконання зобов'язання може бути встановлений шляхом вказівки на день, коли зобов'язання має бути виконано, а також шляхом визначення періоду часу, протягом якого виконується зобов'язання [2, с. 10]. Боржник має право виконати свій обов'язок достроково, якщо інше не встановлено договором, актами цивільного законодавства або не впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту. Строк зобов'язання є темпоральним виразом можливості юридичного факту мати місце. В цей проміжок часу юридичний факт має відбутись. Якщо ж він відбувається поза часом, визначеним у зобов'язанні, то це означає прострочення зобов'язання та може мати наслідком визнання юридичного факту як такого, що не відбувся (оскільки він не породжує належних юридичних наслідків, або породжує їх не в той час). Категорія строку дуже тісно пов'язана з часом, а останній може мати різний вираз залежно від місцевості. У зв'язку з цим строком виконання зобов'язання є певний проміжок часу, що має відправну точку та кінець, в межах якого має відбутись визначений юридичний факт. З точки зору практичної діяльності ця обставина відіграє важливу роль, передусім, у силу можливості укладення договірних зобов'язань сторонами, які перебувають на різних континентах (час, на яких також є різним). У зв'язку з цим один і той самий юридичний факт може мати декілька часових ви-

мірів по всій планеті та відповідно наставати в кожній країні в різний час по відношенню до себе і цих вимірів. Навіть якщо припустити, що сторони уклали договір за законодавством України і на нього поширюється відповідне право, то це законодавство не врегулює чітко час, за яким визначається факт припинення зобов'язання. Стаття 530 ЦК України в ч. 1 лише визначає: «Якщо у зобов'язанні встановлений строк (термін) його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк (термін)». Але якщо зобов'язання має виконуватися частинами в різних країнах і в різних часових поясах (як, наприклад, авіап перевезення вантажу чи пасажирів через усю земну кулю), то в цьому випадку законодавство України не виключає можливості стороні зобов'язання умовно повторити ситуацію, яка мала місце в романі Жуль Верна «Навколо світу за 80 днів», коли перетнувши весь світ герої твору опинились у Великобританії на один день раніше. Керуючись нормою ст. 530 ЦК України вважаємо, що в разі, коли зобов'язання встановлює строк його виконання, воно має встановлювати і порядок обчислення цього строку.

Належне місце виконання зобов'язання (ст. 532 ЦК України) [4, с. 32]. Ця обставина, як і строк, визначає поле, де може мати місце юридичний факт. Це певна місцевість, яку можна визначити до квадратного метра, якщо це певна споруда чи офіс у будівлі, чи будь-яка інша частина земної поверхні; це може бути місто чи район у місті, область або навіть країна чи континент. Місце виконання зобов'язання може бути визначене сторонами, що значною мірою полегшить його виконання. Воно також може бути визначене законом чи договором, а також впливати із звичаїв ділового обороту чи змісту зобов'язання. Так, очевидно, що місцем виконання зобов'язання підрядника з будівництва об'єкта може бути лише місце, де розташований цей об'єкт [2, с. 12]. Місце виконання, визначене сторонами, може бути будь-яким. Сторони можуть визначити країну виконання або окрему її частину, або навіть окрему будівлю. Проте бути юридичним фактом і тягти за собою відповідні юридичні наслідки дії чи події будуть тоді, коли місце, визначене в зобов'язанні, з об'єктивних причин буде досяжним і з точки зору сил природи й її законів, і матеріального осмислення світу, на підставі чого діє позитивне законодавство України. Йдеться про те, що не можна визначити місце виконання зобов'язання як «на тому світі» чи «на краю світу» тощо.

Якщо сторони не визначили місце виконання зобов'язання, то щодо нього діють положення ст. 532 ЦК України, згідно з якими місцем виконання зобов'язання є:

- за зобов'язаннями про передання нерухомого майна – місцезнаходження цього майна;
- за зобов'язаннями про передання товару (майна), що виникає на підставі договору перевезення, – місце здавання товару (майна) перевізникові;

- за зобов'язаннями про передання товару (майна), що виникає на підставі інших правочинів, – місце виготовлення або зберігання товару (майна), якщо це місце було відоме кредиторіві на момент виникнення зобов'язання;

- за грошовими зобов'язаннями – місце проживання кредитора, а якщо кредитором є юридична особа, – її місцезнаходження на момент виконання зобов'язання. Якщо кредитор на момент виконання зобов'язання змінив місце проживання (місцезнаходження) і повідомив про це боржника, зобов'язання виконується за новим місцем проживання (місцезнаходженням) кредитора з віднесенням на кредитора всіх витрат, пов'язаних із зміною місця виконання;

- за іншим зобов'язанням – місце проживання (місцезнаходження) боржника.

Належний спосіб виконання (статті 529, 533 ЦК України) [4, с. 32]. Сучасне законодавство, спираючись на економічні засоби стимулювання виконання зобов'язань, надає сторонам можливість самим вирішувати як їх виконувати, які спричинити наслідки й як найкращим чином забезпечувати свої інтереси [9, с. 44]. Вимога належного способу виконання зобов'язання означає, що зобов'язання має виконуватися боржником шляхом вчинення дій, що є змістом зобов'язання [1]. Зобов'язання має виконуватися відповідно до умов зобов'язання та вимог закону, інших правових актів, а за відсутності таких вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту чи інших вимог, що ставляться до нього. Наприклад, виконання продавцем за договором купівлі-продажу своїх обов'язків із передачі товару покупцю означає, що продавець повинен надати покупцю товари в строк, визначений договором. При цьому передача товару залежно від умов договору може бути здійснена шляхом: вручення товарів покупцю чи вказаній ним особі (коли обов'язок доставки товарів лежить на продавці); надання товарів у розпорядження покупця в місті їх знаходження за умови, що товари чітко ідентифіковані для мети договору (маркування, повідомлення покупця тощо); передачі товарів перевізнику чи органу для доставки покупцю (у випадку, якщо з договору не випливає обов'язок продавця доставити товари покупцю чи передати йому товари у місці їх знаходження) [2, с. 7]. Якщо зобов'язання має завершитися переданням речі, то таке передання може здійснюватись у формі безпосереднього передачі речі (ключів, макетів тощо) (ч. 4 ст. 722 ЦК України). Спосіб виконання зобов'язання може впливати з його змісту (наприклад, перевезення автомобіля з Європи до Америки може здійснюватись лише за посередництва морського перевезення або перевезення повітряним транспортом. Права й обов'язки сторін зобов'язання є тим критерієм, що визначає спосіб його виконання. Спосіб виконання також може встановлюватись законом, якщо сторони дійшли згоди лише щодо істотних умов договору. Спосіб виконання зобов'язання – дуже важливий

його елемент і умова, оскільки одна і та сама послуга може надаватися по-різному, залежно від способу виконання робіт. За загальним правилом, спосіб виконання зобов'язання не є принциповим, якщо боржник виконує зобов'язання із дотриманням витрат, визначених цим зобов'язанням і призначених для його виконання, зберігає якість послуг чи майна, яке є предметом зобов'язання. Проте в деяких випадках спосіб виконання зобов'язання має принципове значення.

Спосіб виконання зобов'язання не лише визначає форму юридичного факту як дії або бездіяльності, а й надає цій формі конкретного вигляду. Так, якщо зобов'язанням визначена необхідність передати річ, то цей юридичний факт не має індивідуалізації або набуває її лише в момент самої передачі, коли боржник самостійно визначає спосіб передачі; але якщо зобов'язанням встановлено конкретний спосіб передачі речі (передача конкретного символу речі чи документів, передачі через третю особу, в разі передачі речі, що є предметом спору), то належним юридичний факт передачі буде тоді, коли передача здійснилась у визначений зобов'язанням конкретний спосіб.

Основним правовим наслідком виконання, що відповідає зазначеним вимогам, буде припинення зобов'язання [4, с. 32]. Для встановлення цих обставин і підтвердження умов чинності юридичного факту кожна з умов має підтверджуватись відповідними фактичними даними (доказами).

Викладене свідчить, що зобов'язання, яке припиняється виконанням, схоже на правовий імпульс, що сигналізує про динаміку суспільних відносин або навіть надає суспільним відносинам динамічного характеру. Юридичні факти, які входять до зобов'язання, можуть мати позитивні наслідки і бути спрямованими на виникнення чи зміну правовідносин, проте в сукупності всі ці юридичні факти, якщо вони відповідали вимогам, визначеним зобов'язанням, припиняють його. Таким чином, зобов'язання можна розглядати як сукупність юридичних фактів різного характеру, форми та спрямованості, які призводять до результату, що не може бути викликаний окремим із них. Отже, окреме зобов'язання, виконане належним чином, є цілісною, завершеною системою, яка породжує результат, що не може дорівнювати сумі результатів юридичних фактів, які входять до неї. Лише зобов'язання, виконане належним чином, є такою системою, оскільки воно повністю відповідає програмі, закладеній сторонами при його укладенні.

Оскільки кожний юридичний факт, починаючи від того, який породив зобов'язання, закінчуючи тим, яким воно завершилося (остання дія чи подія в зобов'язанні не мали вад і повністю відповідали вимогам, які встановили щодо них сторони), – це результат, що повністю відповідає бажанню сторін на момент укладення цього зобов'язання, у зв'язку з чим їх інтереси

повністю задоволені. Це ідеальна підстава припинення зобов'язання. Ідеальність такої підстави припинення зобов'язання пояснюється ще й тим, що всі юридичні факти, які мали місце в зобов'язанні, повністю відповідали волі сторін зобов'язання, кожен із них вчинювався належною особою у належному місці, в належний термін, належним способом і щодо належного предмета. Кожен юридичний факт ідеально відповідав усім п'ятьом умовам його чинності та безспірності. А всі вони ідеально відповідали тій моделі розвитку зобов'язальних правовідносин, яка була визначена сторонами з самого початку. Ця модель передбачала не лише форму юридичних фактів, а й умови їх настання. В загальному вигляді це модель не окремого юридичного факту чи їх сукупності, а цілісного правовідношення, до якого входять і моделі юридичних фактів, і причинно-наслідкові зв'язки між ними, і загальний результат, до якого приводить її дотримання. Якщо ж зобов'язання припиняється зарахуванням, прощенням боргу чи іншими способами, то сторони задовольняють свої потреби альтернативними шляхами, тобто в інший спосіб, ніж той, в який вони хотіли це зробити, вступивши у зобов'язання. В такому разі модель первинного правовідношення не спрацювала, у зв'язку з чим вона змінюється на іншу, реалізація якої може найбільше задовольнити інтереси сторін по відношенню до того задоволення, яке вони отримали б в разі виконання первинної моделі.

У зв'язку з викладеним і на підставі ст. 234 ЦК України (правові наслідки фіктивного правочину) можна виділити ще одну необхідну умову для того, щоб юридичний факт мав місце і спричинив настання наслідків, встановлених сторонами, – це реальне виконання зобов'язання, тобто виконання зобов'язання в натурі [3, с. 18; 9, с. 46].

Висновки

Моментом припинення зобов'язання шляхом його належного виконання є відповідне прийняття результату зобов'язання кредитором, що оформлюється належним чином і в порядку, встановленому сторонами зобов'язання чи законом. Прийняття виконання зобов'язання є дією кредитора, що припиняє здійснення, а разом із ним і саме зобов'язання, дією, що свідчить про прийняття кінцевого результату [10, с. 56].

Моментом припинення зобов'язання також може бути момент настання останнього юри-

дичного факту у сукупності, визначеній зобов'язанням. Наприклад, договір поставки припиняється прийняттям кредитором останньої партії поставки. Крім того, моментом припинення зобов'язання шляхом його виконання можуть бути лише дії боржника. Зокрема, договір позики припиняється внаслідок внесення останньої грошової суми на рахунок кредитора (в разі, якщо сторони визначили порядок повернення коштів частинами через їх внесення на рахунок кредитора, а позикове зобов'язання було оформлене договором, а не розпискою).

Виконання зобов'язання, безумовно, є самостійним юридичним фактом. На користь цієї тези свідчить існуюча в літературі думка з приводу того, що виконання правочину є самостійним правочином, у зв'язку з чим його можна визнати недійсним на тих самих засадах, що й загальний правочин [11, с. 206].

Література

1. *Цивільне право України* / Є. О. Харитонов, Н. О. Саніахметова. – К., 2003. – 776 с.
2. *Витрянский В.* Понятие и стороны обязательства: исполнение обязательств // *Хозяйство и право.* – 1995. – № 8. – С. 3–20.
3. *Отнюкова Г.* Исполнения обязательств // *Российская юстиция.* – 1996. – № 3. – С. 16–19.
4. *Первомайський О.* Застосування інституту припинення зобов'язань у нотаріальній практиці // *Мала енциклопедія нотаріуса.* – 2006. – № 1. – С. 32–34.
5. *Боднар Т.* Зміни в суб'єктному складі договірної зобов'язання // *Підприємництво, господарство і право.* – 2004. – № 7. – С. 7–11.
6. *Бровченко І.* Деякі проблемні питання виконання зобов'язання третіми особами за цивільним законодавством України // *Вісник Академії правових наук України.* – 2007. – № 3. – С. 125–132.
7. *Утехін І. Б.* Елементи належного виконання договору про надання послуг // *Адвокат.* – 2006. – № 4. – С. 22–25.
8. *Оніщенко Н. М.* Значення та роль правопізнавальних конструкцій у загальній теорії держави і права // *Держава і право.* – 2007. – Вип. 37. – С. 3–9.
9. *Алякін В.* Виконання договору поставки // *Підприємництво, господарство і право.* – 2008. – № 4. – С. 44–46.
10. *Власова А. В.* Правовая природа принятия исполнения по обязательству // *Государство и право.* – 1995. – № 5. – С. 56–61.
11. *Теньков С.* Споры з приводу оформлення виконання договорів у судовій практиці // *Вісник господарського судочинства.* – 2005. – № 1. – С. 204–208.

The article is devoted to the question of execution of obligation as a right-depriving jural fact. An author explores nature of execution of obligation from point of jural facts and conditions of their existence.

В статті аналізується вопрос исполнения обязательства как правопрекращающего юридического факта, исследуется природа исполнения обязательства с точки зрения юридических фактов и условий их наступления.

